

คัมภีร์ที่ปรากฏในพิธีสืบชะตาของล้านนา

รศ.พูนทรัพย์ เกตุวีระพงศ์

อาจารย์ประจำ วิทยาเขตแพร่

ปรากฏการณ์ที่ขึ้นเกิดในโลกยุคโลกาภิวัตน์และเป็นกระแสแห่งเทคโนโลยี คือ ความตื่นตัวในการรับข่าวสารข้อมูลต่างๆ ที่ทันสมัยรวดเร็วอย่างไร้ขีดจำกัด กลายเป็นอีกวัฒนธรรมทางสังคมสมัยใหม่แทรกอยู่กับวิถีการดำรงชีวิตและการดำเนินชีวิตของคนไทยปัจจุบันทุกภูมิภาคในประเทศ ท่านพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) ได้กล่าวว่า เทคโนโลยีสมัยใหม่ “ทำให้สังคมสิ่งแวดล้อมและชีวิตจิตใจของมนุษย์มีความเปลี่ยนแปลงไปจนมีค่าใหม่ ๆ เกิดขึ้น คือ คำว่า โลกาภิวัตน์” มีนักสังคมวิทยาและนักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติวิทยา เป็นห่วงว่าความเป็นอยู่ในเรื่องของชาติพันธุ์และวัฒนธรรมถิ่นฐานพื้นบ้านในท้องถิ่นต่างๆ กำลังจะถูกกลืนกลายหรืออย่างไร แต่บังเอิญมีความโชคดีแทรกอยู่ในวิถีของสังคมสมัยใหม่ โดยที่ประเทศไทยมีศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวของจิตใจ คือ ศาสนาพุทธจึงมีกรอบแห่งความประพฤติปฏิบัติมาช้านานในรูปแบบของการดำเนินชีวิต คนไทยยึดถือตามแบบอย่างของบรรพบุรุษโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงมากนัก ดังนั้นศาสนาจึงมีความสำคัญแทรกอยู่ในพิธีกรรมต่างๆ ตามวิถีชีวิตของคนไทยเป็นอย่างมากและเป็นพลังสำคัญและมีอิทธิพลในการดำเนินชีวิตอย่างแท้จริงเป็นฐานทางความเชื่อความศรัทธาอย่างหนึ่งที่เป็นภูมิคุ้มกันให้ภาพสังคมเข้มแข็งในความเป็นปัจจุบัน

ในทุกภูมิภาคของประเทศต่างก็มีวัฒนธรรมที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของตนสอดแทรกในความเป็นอยู่ของชุมชนของชาวบ้านที่ยึดรูปแบบวัฒนธรรมในถิ่นฐานบ้านเกิดเพื่อเป็นเกราะกำบังสำคัญในการดำเนินชีวิตตามหลักความเชื่อดั้งเดิมผนวกกับหลักธรรมคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาอย่างแนบแน่นซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในชุมชนต่อไป มีความหลากหลายของกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกันไป ในสังคมท้องถิ่นล้านนามีพิธีกรรมต่างๆ มากมายที่เกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ การประกอบอาชีพ การรวมกลุ่ม การสร้างขวัญและกำลังใจให้มีความสุขสงบของชีวิตหนึ่งพิธีกรรมนั้น คือ “พิธีสืบชะตา” ที่ชุมชนล้านนายึดถือเพื่อเป็นการสร้างพลังใจอย่างเหนียวแน่นจนถึงปัจจุบันนี้

พิธีสืบชะตา

ด้วยวิถีชีวิตของชาวล้านนาในท้องถิ่นเหนือจะเกี่ยวข้องกับเทศกาลและพิธีกรรมต่างๆ ทางศาสนา และวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นที่บรรพบุรุษได้ปฏิบัติสืบทอดกันมาอย่างยาวนาน ถือเป็นกิจกรรมหลักที่ได้สืบทอดกันอย่างต่อเนื่องรุ่นต่อรุ่นเพื่อเป็นการคงไว้ซึ่งพิธีกรรมต่างๆ ที่นับวันจะสูญหายไป

และนำเอาวัฒนธรรมแบบตะวันตกมาแทนที่ วิถีชีวิตของคนล้านนานั้นเป็นสิ่งที่ปฏิบัติล้วนแต่เกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ อาหารการกิน การประกอบอาชีพ การรักษาสุขภาพกายและใจ การสร้างขวัญและกำลังใจให้เกิดแก่ผู้คนในท้องถิ่นทั้งสิ้น

พิธีสืบชะตาหรือการสืบชะตาหรือการต่ออายุเป็นพิธีกรรมอย่างหนึ่งของชาวล้านนาถิ่นเหนือ ซึ่งจะทำเมื่อใดก็ได้ที่ต้องการจะทำได้เพื่อความดีเป็นสิริมงคลให้กับตนเองและครอบครัว เป็นพิธีที่จัดทำขึ้นเพื่อต้องการให้เกิดมงคลมีชีวิตอยู่อย่างสุขสบายปราศจากโรคร้ายไข้เจ็บทั้งหลาย เพื่อทำให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองต่อชีวิต เป็นพิธีที่เป็นมงคลที่ชาวล้านนานิยมทำในโอกาสต่างๆ เช่น เนื่องในวันเกิด วันที่ได้รับยศศักดิ์ ได้เลื่อนตำแหน่ง หรือขึ้นบ้านใหม่เป็นต้น หรือทำในกรณีที่เจ็บป่วยถูกทายทักว่าชะตาไม่ดี ชะตาขาด ควรจะทำพิธีสะเดาะเคราะห์และสืบชะตาต่ออายุจะทำให้คลาดแคล้วจากโรคร้ายและดำรงชีวิตอยู่ด้วยความสุขและสบายใจ

พิธีสืบชะตาเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิถีชาวบ้านที่ผูกพันกับความเชื่อดั้งเดิม ซึ่งเกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตปัจจุบันสอดคล้องกับวิถีในอดีตรวมถึงความเชื่อต่างๆ ในทางพระพุทธศาสนาและสิ่งที่มองไม่เห็นสัมผัสไม่ได้ ภูต ผี และวิญญาณต่างๆ และมักจะเชื่อว่าในบริบทของธรรมชาติรอบๆ ตัวนั้นมีผู้ปกปักรักษาอยู่ เช่น เทพเจ้า พระภูมิเจ้าที่ดูแลรักษาอยู่ ผู้คนจึงให้ความเคารพยำเกรง ยอมรับในสิ่งที่ปฏิบัติและเป็นการแสดงความกตัญญู พิธีสืบชะตาเกิดจากการทำบุญบูชาเพื่อให้เกิดความมั่นใจ เป็นตอบแทนบุญคุณของพ่อแม่ปู่ย่าตายายรวมถึงผู้มีพระคุณด้วย พิธีสืบชะตาจึงเป็นรากฐานทางประเพณีที่สมาชิกผู้คนในสังคมและชุมชนได้ยึดถือสืบต่อกันมาอย่างยาวนาน

ความเชื่อตำนานเกี่ยวกับพิธีสืบชะตา^๑ มีตำนานปรากฏในคัมภีร์สืบชะตา กล่าวว่า พระสารีบุตรเถระซึ่งเป็นอัครสาวกของพระพุทธเจ้ามีสามเถระองค์หนึ่งชื่อติสสะ อายุ ๗ ปี มาบวชเพื่อศึกษาเล่าเรียนกับท่านเป็นระยะเวลาหนึ่งปี วันหนึ่งพระสารีบุตรสังเกตเห็นลักษณะของสามเถระว่าจะมีอายุได้อีก ๗ วันเท่านั้น ก็จะถึงแก่ภรรณภาพท่านพระสารีบุตรจึงเรียกมาบอกความจริงให้ทราบว่าจะตามตำราหมอดูและตำราดูลักษณะ เธอจะมีชีวิตอยู่ไม่เกิน ๗ วัน พระสารีบุตรจึงให้สามเถระกลับไปรำลาพ่อแม่ญาติพี่น้อง จึงสร้างความเศร้าโศกเสียใจแก่สามเถระเป็นอันมาก ระหว่างทางกลับได้พบกับปลาที่กำลังดิ้นทุรนทุรายเพราะน้ำไม่เพียงพอจึงจับไปปล่อยในหนองน้ำและกับแก่งที่ติดบ่วงนายพราน จึงได้ปล่อยแก่งสู่สรีรภาพโดยนึกถึงตนเองว่าจะต้องตายอีกไม่กี่วันข้างหน้า แต่สัตว์ทั้งสองถ้าไม่ปล่อยช่วยชีวิตก็จะต้องตายก่อนตนเองแน่นอน เมื่อกลับถึงบ้านพ่อแม่ญาติพี่น้องต่างก็เฝ้ารอคอยด้วยความ

^๑ มณี พะยอมยงค์, ล้านนาไทย, (เชียงใหม่: ส.ทรัพย์การพิมพ์, ๒๕๔๓), หน้า ๘๙-๙๕.

เศรำโศกจนเวลาล่วงเลยกำหนดไปแล้วสามแฉกเสกก็ยังมีชีวิตอยู่ ผิวพรรณผ่องใส และได้กลับไปหาพระสารีบุตร ได้กราบเรียนถึงการปล่อยชีวิตสัตว์ทั้งสองเป็นการให้ชีวิตใหม่จึงเป็นบุญกรรมให้พ้นจากความตายได้ ด้วยตำนานนี้เองที่ทำให้ชาวบ้านล้านนาไทยทั้งหลายจึงนิยมชมชอบการสืบชะตาต่ออายุควบคู่กับพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาจนเป็นประเพณีสืบต่อกันมาจนทุกวันนี้ การสืบชะตามีหลายประเภทและจะกระทำตามเหตุภาวะปัจจัยของแต่ละบุคคลมีรายละเอียดดังนี้

การสืบชะตาแบ่งเป็น ๓ ประเภท^๒

๑. **สืบชะตาคน** นิยมทำเมื่อขึ้นบ้านใหม่ ย้ายที่อยู่ใหม่ ได้รับยศหรือตำแหน่งสูงขึ้น วันครบรอบวันเกิดที่ครบรอบเช่น ๒๔ ปี ๓๖ ปี ๔๘ ปี ๖๐ ปี ๗๒ ปี เป็นต้น หรือพ้นจากป่วยหนัก หรือมีผู้ทักทายว่าชะตาไม่ดีจำเป็นต้องสะเดาะเคราะห์และสืบชะตาเป็นต้น

๒. **สืบชะตาบ้าน** นิยมทำเมื่อคนในหมู่บ้านประสบความเดือดร้อน เจ็บไข้ได้ป่วยหรือตายติดต่อกันเกิน ๓ คนขึ้นไป คนในหมู่บ้านพร้อมใจกันจัดในวันปากปี ปากเดือน หรือปากวัน คือวันที่หนึ่งสองสามวันหลังวันเถลิงศกเพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคล

๓. **สืบชะตาเมือง** จัดขึ้นเมื่อบ้านเมืองเกิดความเดือดร้อน จะด้วยตามความเชื่อทางโหราศาสตร์หรือเพราะเหตุบั้นปลายวุ่นวาย การจลาจล เกิดโรคภัยแก่ประชาชนในเมือง ฯลฯ เจ้านายท้าวพระยาบ้านเมืองจึงจัดพิธีให้อายุของเมืองดำเนินต่อเนื่องสืบไป พิธีสืบชะตาเมืองปรากฏในบั้งหงสา(สมุดข่อย) จารึกด้วยตัวหนังสือล้านนาไทยในสมัยพระเมืองแก้วกษัตริย์ล้านนาของไทยรัชกาลที่ ๑๓ ในราชวงศ์มังรายครองราชย์ในช่วง พ.ศ.๒๐๓๘-๒๐๖๘ และพระมหากษัตริย์จะทรงเป็นประธานในพระราชพิธีสืบชะตาเมืองเพื่อให้เกิดสวัสดิมงคลต่อไปโดยทั่วกัน

ปัจจุบันชาวบ้านล้านนาเชื่อว่า การสืบชะตา หมายถึง การต่ออายุให้ยืนยาวออกไป ในภาคเหนือ นั้น ชาวบ้านส่วนใหญ่มีวิถีชีวิตผูกพันกับแม่น้ำ ป่าไม้ ซึ่งแม่น้ำและป่าไม้เป็นวิถีแห่งการประกอบอาชีพดั้งเดิมทางการเกษตรกรรม เมื่อไรที่สายน้ำในแม่น้ำกำลังจะเปลี่ยนแปลงไป เช่น การไหลวนของน้ำเปลี่ยนทิศ น้ำแห้ง น้ำแล้ง สิ่งที่เคยได้รับจากสายน้ำลดลง เพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลสร้างขวัญและกำลังใจในชุมชนรวมถึงเป็นการเพิ่มผลผลิตจึงจัดให้มี “พิธีสืบชะตาแม่น้ำ” และเพื่อเป็นการรักษาป่าไม้ให้คงอยู่เป็นแหล่งอาหารสำคัญของชุมชนต่อไป ก็จัดให้มี “พิธีสืบชะตาป่าและการบวชป่า” การสืบชะตาให้แม่น้ำและป่าไม้นั้นเป็นวัฒนธรรมของชุมชนที่จัดเพิ่มขึ้นมาในภายหลัง

^๒ มณี พะยอมยงค์, ล้านนาไทย, หน้า ๘๕.

นอกเหนือจากการสืบชะตาคอน สืบชะตาบ้านและสืบชะตาเมือง ส่วนรูปแบบและพิธีกรรมพิธีสืบชะตาแม่น้ำและป่าไม้ก็ได้ประยุกต์มาจากพิธีสืบชะตาคอนและสืบชะตาหมู่บ้าน

คัมภีร์และบทสวดทางพระพุทธศาสนาในพิธีสืบชะตา

ดั้งเดิมนั้นพิธีสืบชะตาของชาวล้านนามีมาแต่โบราณกาลและมีการประกอบพิธีมาก่อนที่พระพุทธศาสนาจะเผยแผ่เข้าสู่อาณาจักรล้านนา แต่เดิมนั้นพิธีสืบชะตาถือเป็นพิธีพราหมณ์ โดยมีอาจารย์ประจำหมู่บ้านซึ่งเป็นฆราวาสที่มีความเชี่ยวชาญด้านพิธีกรรมพื้นบ้านและถือเป็นตัวแทนของพราหมณ์ เป็นผู้ประกอบพิธี ครั้นต่อมาเมื่อพระพุทธศาสนาเผยแผ่เข้ามาจนมีความเจริญรุ่งเรือง พิธีสืบชะตาจึงมีการผสมผสานระหว่างพิธีพุทธกับพิธีพราหมณ์ โดยมีพระสงฆ์มาทำหน้าที่เป็นผู้ประกอบพิธีสืบชะตาแทนอาจารย์ซึ่งเป็นฆราวาสจวบจนถึงปัจจุบัน ในการประกอบพิธีสืบชะตามีคัมภีร์และบทสวดทางพระพุทธศาสนาและแต่ละครั้งนั้นสื่อถึงความเป็นมงคลของชีวิตและความศักดิ์สิทธิ์ของบทสวด เน้นในเรื่องของการดำรงชีวิตประจำวันของผู้ปฏิบัติเป็นสำคัญทำให้เกิดความสุขความเจริญประกอบอาชีพมีความรุ่งเรืองก้าวหน้าไม่มีอุปสรรคใดๆ มาแผ้วพานซึ่งเป็นวิถีปฏิบัติของชุมชนคนล้านนามาช้านานปัจจุบันยังยึดถือกันอย่างเหนียวแน่น

บทสวดและเทศน์ที่สำคัญในการสืบชะตาคอน

สำหรับการสืบชะตาคอนมีบทสวดที่สำคัญอยู่มากมายหลายบทแล้วแต่ในท้องถิ่นไหนจะนำบทใดมานำสวดก่อนหรือหลังก็ได้ซึ่งก็ไม่ผิดกติกาใดๆของท้องถิ่นในที่นี้ขอยกบทสวดสำคัญสำหรับสืบชะตาคอนใน ๓ บทคือ^๓ สุตกรอินต๊ะจ๊ะตำ (บทสวดเทวชะตา)

๑. สุตกรอุณทิสสะวิชัย (บทสวดอุณทิสสะวิชัย)
๒. สุตกรสักกัตวา (บทสวดสักกัตวา)

สูตรอินต๊ะจ๊ะตำ (บทสวดเทวชะตา)

เป็นบทสวดสำคัญสำหรับการสืบชะตาคอนเป็นภาษาบาลีเพื่อความเป็นสิริมงคลของอายุชะตาราศรีของผู้สืบชะตาทำให้เกิดความเชื่อมั่นและมีความมั่นใจในการประกอบกิจกรรมต่างๆ มีความเจริญรุ่งเรืองก้าวหน้าในชีวิตครอบครัวหน้าที่การงาน ซึ่งเป็นความเชื่อผนวกกับหลักคำสอนทางศาสนา

^๓ พระครูสิทธิเทพเจติยารักษ์, พิธีกรรมล้านนา, (เชียงใหม่ : ธาราทองการพิมพ์, ๒๕๓๒), หน้า ๔๒-๔๓. (อ้างอิงในทวี เขื่อนแก้ว, สวดมนต์ฉบับภาคเหนือ, สำนักพิมพ์ลำปางสังฆภัณฑ์, ๒๕๑๒)

และวิถีความเป็นอยู่ที่แฝงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมพื้นบ้านของถิ่นฐานล้านนาได้อย่างเหมาะสม ในบทสวดสูตรอินท๊ะจะตำ โดยได้กล่าวถึงความศักดิ์สิทธิ์ของเทวะ พระอินทร์ พระพรหม พระอรหันต์ และพระฤๅษี รวมทั้งเน้นในด้านคุณธรรมของพระพุทธรูปเจ้าของพระอรหันต์ที่มีคุณอันยิ่งใหญ่ เมื่อนำ มาเป็นบทสวดในพิธีสืบทอดจึงมีความขลังและทำให้อายุมั่นขวัญยืนยาวนานตลอดไปดังบทสวด คือ

อินทะชาตา เทวชาตา พรหมชาตา อธิชาตา มหาอิสิชาตา มุนีชาตา มหามุนีชาตา
ปฐิสชาตา มหาปฐิสชาตา จักกวัตติชาตา มหาจักกวัตติชาตา พุทธะชาตา อะระหันตะชาตา
สัพพะสิทธิ วิชาชาชะรานังชาตา สัพพะโลกาจริยานังชาตา สัพพะโลกา ธิปะติญาณังชาตา
เอเตนะ สัจจะวัชเชนะ พุทฺธัง สุวัตถิ โหตุ ตูยหัง สวาหะยะ นะโม พุทฺธัสสะ นะโม รัมมัสสะ
นะโม สัจฉัสสะ เสยยะถิทัง หุรุ หุรุ สวาหะยะ (กล่าว ๓ จบ)

สูตรอุณหิสสะวิชัย (บทสวดอุณหิสสะวิชัย)

บทสวดสืบทอดคณสูตรที่ ๒ เป็นบทสวดที่ทำให้ผู้สืบทอดพ้นจากเคราะห์กรรมเรื่องร้ายต่างๆ การถูกใส่ร้ายใส่ความจากผู้ไม่ประสงค์ดีและสรรพสิ่งที่อยู่รอบๆ ตัว ในบทสวดเป็นการน้อมรับบูชา พระพุทธรูปเจ้า พระธรรมและพระสงฆ์ อุณหิสสะ คือ ความร้อนที่เกิดแก่ตนเองทั้งภายในและภายนอก ภายใน คือ กิเลสวิชัย คือ ความชนะทั้งปวง ส่วนภายนอก คือ บริบทรอบๆ ตัวตนของมนุษย์ อันได้แก่ เสือ สางคางแดงสัตว์ร้ายทั้งหลายและสิ่งที่ไม่เห็นจำพวกภูตผีปีศาจ ถ้าหากยึดเอาพระพุทธรูป พระธรรมและพระสงฆ์เป็นที่พึ่งแล้ว เมื่ออยู่ในสถานภาพใดๆ ก็ตามผู้ประพฤติปฏิบัติก็จะแคล้วคลาดจากภัยทั้งหลาย เพราะเมื่อเข้าถึงและน้อมรับหลักธรรมทั้ง ๓ แล้วก็จะบังเกิดแต่ความสุขสบายใจ เมื่อใจสบายกายก็จะสบายด้วยทำให้คิดและทำสิ่งที่ดีความเป็นมงคลย่อมเกิดขึ้นชีวิตดังบทสวด คือ

อตถิ อุณหิสสะ วิชะโย	รัมโม โลเก อะนุตตะโร
สัพพะสัตตะหิตัตถายะ	ตังตวัง คัณหาหิ เทวะเต
ปะริวัชเช ระชะทัณเท	อะมะนุสเสหิ ปาวะเก
พะยัคเข นาเค วิเส ภูเต	อะกาละมะระเณนะ วา
สัพพะสมา มะระณา มุตโต	ฐะเปตวา กาละมาริตัง
ตัสเสวะ อานุกาเวนะ	โหตุ เทโว สุชี สะทา
สุททะสีลัง สะมาทายะ	รัมมัง สุจะริตัง จะเร
ตัสเสวะ อานุกาเวนะ	โหตุ เทโว สุชี สะทา
ลิกขิตัง จินติตัง ปุชัง	ชาระนัง วาจะนัง คะรุง
ปะเรสัง เทสะนัง สุตวา	ตัสสะ อายุ ปะวัฑฒะตีติ

สูตรสักกัตวา (บทสวดสักกัตวา)^๔

พระคาถาบทที่ ๓ นี้ เป็นพระคาถาที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงแสดงไว้และเป็น การแสดง ความเคารพนอบน้อมในพระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ ผู้ใดหมั่นสวดพระคาถาบทนี้ จะระงับ ความทุกข์ที่เกิดขึ้นในกายและใจให้บังเกิดความสงบสุขรวมทั้งปราศจากโรคภัยไข้เจ็บภัยพิบัติต่าง ๆ ก็ไม่เข้ามาใกล้กาย และจะอายุยืนยาว ถ้าผู้ใดสวดเจริญอยู่เป็นประจำ นอกจากจะปราศจากโรคภัย ไข้เจ็บแล้วยังแคล้วคลาดจากภัยต่าง ๆ เช่น ราชภัย โจรภัย ฯลฯ อีกด้วยดังบทสวด คือ

สักกัตวา พุทธระตะนัง	โอสะถัง อุตตะมัง วะรัง
หิตัง เทวะมะนุสสานัง	พุทฺธะเตชะนะ โสติถินา
นัสสันตูปัททะวา สัพพะ	ทุกขา วูปะสะเมนตุ เต
สักกัตวา ฐัมมะระตะนัง	โอสะถัง อุตตะมัง วะรัง
ปริพาหุปะสะมะนัง	ฐัมมะเตชะนะ โสติถินา
นัสสันตูปัททะวา สัพพะ	ภะยา วูปะสะเมนตุ เต.
สักกัตวา สังฆระตะนัง	โอสะถัง อุตตะมัง วะรัง
อาหุเนยยัง ปาหุเนยยัง	สังฆเตชะนะ โสติถินา
นัสสันตูปัททะวา สัพพะ	โรคา วูปะสะเมนตุ เต
นัตถิ เม สระระถัง อัญญัง	พุทฺธโ ช เม สระระถัง วะรัง
เอเตนะ สัจจะวัชเชนะ	โหตุ เต ชะยะมังคะลัง
นัตถิ เม สระระถัง อัญญัง	ฐัมโม เม สระระถัง วะรัง
เอเตนะ สัจจะวัชเชนะ	โหตุ เต ชะยะมังคะลัง
นัตถิ เม สระระถัง อัญญัง	สังโฆ เม สระระถัง วะรัง
เอเตนะ สัจจะวัชเชนะ	โหตุ เต ชะยะมังคะลัง ฯ
ยังกิญจิ ระตะนัง โลเก	วิชชะติ วิวิธัง ปุถุ
ระตะนัง พุทธะสะมัง นัตถิ	ตัสมา โสติถิ ภาวันตุ เต ฯ
ยังกิญจิ ระตะนัง โลเก	วิชชะติ วิวิธัง ปุถุ
ระตะนัง ฐัมมะสะมัง นัตถิ	ตัสมา โสติ ภาวันตุ เต ฯ
ยังกิญจิ ระตะนัง โลเก	วิชชะติ วิวิธัง ปุถุ
ระตะนัง สังฆะสะมัง นัตถิ	ตัสมา โสติถิ ภาวันตุ เต ฯ

^๔ พระครูสิทธิเทพเจติยารักษ์, พิธีกรรมล้านนา, หน้า ๔๓.

นอกจากบทสวดพระคาถาทิ้ง ๓ บทแล้วจะมีเทศน์อีก ๑ กัณฑ์ที่นิยมเทศน์ คือ พระคาถาสลากการวิชาสูตร ดังนี้

พระคาถาสลากการวิชาสูตร

พระคาถาสลากการวิชาสูตร^๕ บทนี้เมื่อผู้สืบทอดได้ฟังแล้วเกิดความซาบซึ้งและนำไปปฏิบัติอย่างจริงและเข้าถึงคำสอนก็จะบังเกิดความสุขปีติอันมีใจ พ้นจากโรคภัยไข้เจ็บทุกข์ภัยทั้งหลายทั้งปวงที่บังเกิดแก่ชีวิตทั้งมวลและอายุยืนยาวมีความสุขในทุกอิริยาบถและทุกทิวาราตรีกาลของชีวิต

โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้เจ็บไข้ได้ป่วยเรื้อรังยาวนานรักษาไม่หาย เช่น อัมพฤกษ์ อัมพาต เมื่อได้ฟังธรรมสลาการวิชาสูตรแล้วจะบังเกิดอานิสงส์เกิดปิติแห่งจิตใจ คือ ทำให้จิตใจที่วุ่นวายฟุ้งซ่าน มีความสงบเข้มแข็งมีพลังที่จะต่อสู้กับชีวิตและโรคภัยไข้เจ็บที่เป็นอยู่ก็จะบรรเทาเบาบางลง เมื่อจิตนิ่งกายสงบแล้วสรรพสิ่งในกายที่รุ่มร้อนอยู่ก็จะพลันหายไปและหลุดพ้นจากอาการทั้งปวง ด้วยอานิสงส์แห่งธรรมและได้รับการคุ้มครองจากสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติที่มองไม่เห็นอันเป็นความเชื่อที่ยึดถือมายาวนาน เช่น เทวดาอารักษ์ทั้งหลาย ดังบทสวด คือ

ทุดตุลลา อุดตุลลา มหุลลา ตันตุลลา ปุปผาลากันลานะโจเร นโสนาลัง สติอัคคี นโสกาลัง
กริสสติ น อุทเกนะ โส กาลังกริสสติ.

นวัตติ น สิสสาเจนะโสกริสสติ. น นาเค นโสกาลัง กริสสติ. นโจเร นโสกาลังกริสสติ. นพยาริ
นโสกาลัง กริสสติ. นัตตถ สังกตัง ภวิสสติ. นปทา สันตัง สรกกขัง กตัง ภวิสสติ. นสักขัง สันตสังกตัง
ภวิสสติ. โนโสลกันเตสังกตัง ภวิสสติ. นชิหันทสังกตัง ภวิสสติ. นมเน สัตตสังกรกขัง กตัง ภวิสสติ.
นภวักคสันตังกรกขัง กตัง ภวิสสติ. ตัตถ อุตตลลัง นรภิสติฯ

คุดติยารักขายะ อาวิหิงหายะ สุวิหายะติ โย อุตตลลัง น ลภิติฯ

ลาหังมุสิโกวิโมเจตุง สัพพสัมปัตติ ปาปุนีสวัณนรัตตาสี เวทुरิยัง พหุททนัง สัพเพเห วัณชปัตติ
เตวียังฯ

อาหังมุสิโกวิโม เจเย สัพพสัมปัตติปะปุสุวัณนรัชชตา เสสัง เวทुरิยัง สัพเพเหวัณชปัตติวิริยัง

พระคาถาสลากการวิชาสูตร เป็นบทสวดสำคัญอีกบทหนึ่งในพิธีสืบทอดของล้านนา

^๕ คัมภีร์พระคาถาสลากการวิชาสูตร, ของล้านนา ฉบับปั๊บสา, ของวัดมหาโพธิ์ ตำบลป่าเมต อำเภอมือง จังหวัดแพร่

สะตวง ทำจากกาบต้นกล้วย กว้าง x ยาวหนึ่งศอกหักมุมเป็นรูปสี่เหลี่ยมโดยใช้ไม้เสียบตรงกลางเสร็จแล้วใบตองตานีมาปูพื้นสะตวงเพื่อใส่เครื่องคาวหวานสำหรับสืบทอดอย่างละ ๑๐๘ อันประกอบด้วย หมาก เมียง อ้อย ข้าวต้ม (ข้าวต้มมัด) ข้าวหนม (ขนมมกคล) บุหรี่ ข้าวสุก (ทางเหนือใช้ข้าวเหนียวที่นึ่งสุกแล้ว) อาหารจะเป็นปลาหรือหมูทอดก็ได้ดอกไม้ ซึ่งเครื่องเหล่านี้เมื่อใส่สะตวงครบแล้วจะทำให้ชีวิตยืนยาวมีความบริบูรณ์ของอาหารตลอดไป

บันได (ขันได) หมายถึง บันไดแห่งชีวิต สำหรับพาให้เราเป็นปายขึ้นสู่ที่สูง เสมือนคนเราตกบ่อน้ำแล้วต้องปีนปายด้วยบันไดออกจากบ่อน้ำ

ต้นกล้ามะพร้าว ต้นอ้อย ต้นกล้วย กล้วยน้ำว่าดิบ มะพร้าว ๑ ทะลาย มีความหมายว่า คนที่ได้รับการสืบทอดจะมีชีวิตที่เหมือนกับได้เกิดใหม่แล้วจะมีความหอมหวาน มีความเจริญงอกงามเหมือนต้นกล้วย ต้นอ้อย ต้นหมาก ต้นมะพร้าวที่พร้อมจะเจริญเติบโตต่อไป

เสื้อใหม่ หมอนใหม่ เสื้อผ้าของผู้เข้าร่วมสืบทอด หม้อใหม่ มีความหมายว่า ผู้ที่สืบทอดแล้วจะมีความสุขสบายและนอนหลับฝันดี

ใบไม้ที่เป็นมงคล เช่น ใบเต้า ใบขนุน ใบเงิน ใบทอง หมายความว่า เป็นเครื่องเสริมชีวิตให้มีการเพิ่มพูนของหน้าที่การงานมีทรัพย์สินหนุนเนื่องเงินทองไหลมาเทมามากมายไม่มีอดอยาก

ด้ายสายสิญจน์ บาตรสำหรับใส่น้ำพุทธมนต์ ปลา นก ปู หอยสำหรับปล่อย เป็นความหมายของการปลดปล่อยลอยเคราะห์ต่าง ๆ ออกจากตัวตนของผู้อยู่ในพิธี

ถาดทราย สำหรับปักเทียนเท่าอายุของผู้สืบทอดในระหว่างกึ่งกลางของการทำพิธีก็จะจุดนอบบ้านให้เกิดความสว่างไสวของชีวิต

ด้านสายสิญจน์ สวดด้ายสายสิญจน์เท่าจำนวนอายุของผู้สืบทอดโดยม้วนเป็นวงเล็กแต่ละวง จะมี ๙ เส้นแล้วนำไปคล้องกับน้ำมันงาห่อด้วยใบตองแห้งวางไว้ในสะตวงในระหว่างกึ่งกลางของการทำพิธีก็จะจุดโดยวางไว้กับราวไม้ที่เตรียมไว้นอบบ้าน

รูปภาพที่ ๑ พระสงฆ์ทรงสมณศักดิ์ในพิธีสืบชะตา

ช่วงเวลาและความสำคัญของการสืบชะตา

การสืบชะตา หรือ การต่ออายุ^๗ จะจัดขึ้นที่บ้านแล้วแต่โอกาสและความพร้อมของผู้ที่จัดหรือจัดขึ้นในช่วงหลังวันสงกรานต์เป็นการรวมญาติ การสืบชะตา หรือสืบชาตา หรือการต่ออายุ เป็นพิธีกรรมที่จัดทำขึ้นเพื่อต้องการให้เป็นมงคล มีชีวิตอยู่อย่างสุขสบาย ปราศจากโรคภัยทั้งหลาย ทำให้มีความเจริญรุ่งเรืองในหน้าที่การงาน ทำแล้ว อាកการป่วยหรือเคราะห์ร้ายจะบรรเทาลง และจะมีสุขภาพดีขึ้น มีความสุขและความเจริญยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่เป็นมงคลอย่างหนึ่งที่ชาวล้านนาไทยนิยมทำในโอกาสต่างๆ เช่น เนื่องในวันเกิด วันได้รับยศศักดิ์ ตำแหน่ง วันขึ้นบ้านใหม่ แต่งงาน ฯลฯ และในกรณีเจ็บป่วยถูกทายทักว่า ชะตาไม่ดี ชะตาขาด ควรจะทำพิธีสะเดาะเคราะห์ และสืบชะตาต่ออายุ จะทำให้คลาดแคล้วจากโรคภัย และอยู่ด้วยความสุขสวัสดิ์สืบไป

คัมภีร์และบทสวดทางพระพุทธศาสนาในพิธีสืบชะตา

ดั้งเดิมนั้นพิธีสืบชะตาของชาวล้านนามีมาแต่โบราณกาลและมีการประกอบพิธีมาก่อนที่พระพุทธศาสนาจะเผยแผ่เข้าสู่อาณาจักรล้านนา แต่เดิมนั้นพิธีสืบชะตาถือเป็นพิธีพราหมณ์ โดยมีอาจารย์ประจำหมู่บ้านซึ่งเป็นฆราวาสที่มีความเชี่ยวชาญด้านพิธีกรรมพื้นบ้านและถือเป็นตัวแทนของพราหมณ์ เป็นผู้ประกอบพิธี ครั้นต่อมาเมื่อพระพุทธศาสนาเผยแผ่เข้ามาจนมีความเจริญ

^๗ สัมภาษณ์ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศรี แนวนรงค์, อาจารย์พิเศษมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่.

รุ่งเรื่องพิธีสืบชะตาจึงมีการผสมผสานระหว่างพิธีพุทธกับพิธีพราหมณ์ โดยมีพระสงฆ์มาทำหน้าที่เป็นผู้ประกอบพิธีสืบชะตาแทนอาจารย์ซึ่งเป็นฆราวาสจวบจนถึงปัจจุบัน ถือได้ว่าการบูรณาการหลักคำสอน ทางพระพุทธศาสนาสอดแทรกในวิถีชีวิตประจำวันเพื่อการดำรงชีวิตที่ไม่ประมาทรู้สติ ในการครองตน ครองคนและครองงานครองสังคมมวลรวมให้ยั่งยืน

ขั้นตอนและพิธีกรรมการสืบชะตา

เมื่อได้เตรียมอุปกรณ์ทั้งหมดครบก็จะจัดทำเป็นกระโจม ๓ ขา กว้างพอที่เจ้าชะตาจะเข้าไปนั่งได้ ใช้ด้ายสายสิญจน์โยงจากศีรษะไปยอดกระโจม และดึงไปหาบาตรน้ำมนต์หน้าพระพุทธรูป พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์และใช้ด้ายสายสิญจน์ผูกข้อมือเจ้าชะตา

ในพิธีสืบชะตา ต้องมีผู้ดำเนินการ ผู้ประกอบพิธี พระสงฆ์จำนวน ๕ รูป ถึง ๙ รูป อาจารย์ฝ่ายคฤหัสถ์ผู้เข้าร่วมพิธีสืบชะตา

ตั้งเครื่องสืบชะตา จัดโต๊ะหมู่บูชา ตั้งอาสนะสงฆ์ ๙ ที่ เจ้าชะตาหรือประธานในงานจุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย ประเคนบาตรน้ำมนต์ให้พระสงฆ์ ประเคนขันสืบชะตา ด้ายสายสิญจน์ ประเคนพานอาหารนาศีล บูชาพระรัตนตรัย อาหารนาศีล ประธานสงฆ์ให้ศีล แล้วเจริญพระพุทธมนต์ สมာธรรม และคร่ำทวน (ขอขมา) เทศนาธรรมสืบชะตา ๑ ผูก ประธานสงฆ์มอบเครื่องสืบชะตาให้แก่เจ้าชะตา และคณะ ประพรมน้ำพระพุทธมนต์เจริญไชยมงคลคาถาเป็นอันเสร็จพิธี

รูปภาพที่ ๒ พระสงฆ์ที่นิมนต์มาในพิธีสืบชะตาเจ้าภาพจะนิมนต์ ๕ หรือ ๙ รูปก็ได้

บทสรุป

การสืบชะตาเป็นวิถีชีวิตชุมชนถิ่นฐานล้านนาเมืองเหนือที่บรรพบุรุษได้ปฏิบัติสืบต่อกันมายาวนานหลายชั่วอายุคน เป็นภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่ควรยกย่องจนเป็นวัฒนธรรมสำคัญในการประกอบกิจกรรมเกี่ยวกับ ชีวิต การกิน การอยู่ การประกอบอาชีพ โรคภัยไข้เจ็บ โชคลาภ เคราะห์กรรมต่างๆ เมื่อทำพิธีสืบชะตาแล้วชาวล้านนาที่เชื่อกันว่าเป็นการต่ออายุหรือต่อชีวิตของบ้านเมืองหรือของคนให้ยืนยาว มีความสุข ความเจริญ ตลอดจนเป็นการขจัดภัยอันตรายต่างๆ ที่จะบังเกิดขึ้นให้แคล้วคลาดปลอดภัยรวมถึงทุกข์ภัยทั้งหลายที่จะเกิดขึ้นกับตัวเอง และญาติพี่น้องจะหมดหายไปชีวิตก็จะยืนยาวยิ่งขึ้น อีกทั้งเชื่อว่าก่อให้เกิดขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่การทำงานพร้อมที่จะสู้กับชะตาชีวิตและช่วยเสริมสร้างดวงชะตาให้ดีขึ้น อีกทั้งเป็นการบำรุงขวัญและกำลังใจของผู้ที่ประสบจากเคราะห์กรรมหรือผู้เจ็บป่วย ให้กลับคืนสภาพปกติ ดังเดิมนั้นได้ปฏิบัติตามวิถีชาวบ้านโดยมีพิธีของพราหมณ์เป็นองค์ประกอบสำคัญ เมื่อศาสนาพุทธได้เจริญเข้าสู่ประเทศไทยแล้วได้บูรณาการหลักธรรมและคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาในพิธีสืบชะตาด้วยดังที่ได้ยกบทสวด/คัมภีร์ต่างๆ ที่นิยมดังที่กล่าวแล้วเช่นสูตรอินตะจีระดำ (บทสวดเทวชะตา) สูตรอุณหิสสวิชัย (บทสวดอุณหิสสวิชัยสูตร) สักกัตวา (บทสวดสักกัตวา) และพระคาถาสลากการวิฆาสูตร เวลาจัดพิธีสืบชะตาขึ้น จุดมุ่งหมายสำคัญก็คือ ทำให้เกิดความเลื่อมใส เคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีอยู่ในชุมชนและก่อให้เกิดความร่วมมือ ความสามัคคีและช่วยเหลือเกื้อกูลกันเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมที่ดงามดำรงไว้ในท้องถิ่นและที่สำคัญอย่างยิ่ง เป็นเชื่อกันในวิถีชีวิตให้ดำรงตนโดยไม่ประมาทและยังแสดงให้เห็นว่าชุมชนถิ่นฐานล้านนายังคงยึดถือในเรื่องความเชื่อดั้งเดิมของบรรพชนอย่างเหนียวแน่น จารีตทุกจารีตยังคงอยู่คู่กับล้านนาเมืองเหนือต่อไป.

เอกสารอ้างอิง

พระครูสิทธิเทพเจติยารักษ์. **พิธีกรรมล้านนา**. เชียงใหม่ : ชาราทองการพิมพ์, ๒๕๓๒.

มณี พะยอมยงค์. **ล้านนาไทย**. เชียงใหม่ : ส.ทรัพย์การพิมพ์, ๒๕๔๓.

มณี พะยอมยงค์. **วัฒนธรรมล้านนาไทย**. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิชจำกัด, ๒๕๒๙.

มณี พะยอมยงค์. **ประเพณีสิบสองเดือนล้านนาไทยรวมเล่ม**. เชียงใหม่ : ส.ทรัพย์การพิมพ์, ๒๕๓๗.

ทวี เชื้อนแก้ว. **สวดมนต์ฉบับภาคเหนือ**. ลำปาง : สำนักพิมพ์ลำปางสังฆภัณฑ์, ๒๕๑๒.

_____ . **คัมภีร์พระคาถาสลากการวิสาสุตร**. ของล้านนา ฉบับปั๊บสา ของวัดมหาโพธิ์ ตำบล
ป่าเมต อำเภอเมือง จังหวัดแพร่

สัมภาษณ์

พระอธิการบุญเสริม กิตติวณฺโณ,ดร. ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์แพร่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ-
ราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่. (วันที่ ๙ มกราคม ๒๕๕๕)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศรี แนวณรงค์. ปธ.๙, อาจารย์พิเศษมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
วิทยาเขตแพร่. (วันที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๕๕)

อาจารย์อุตร พรินทรากุล. ผู้เชี่ยวชาญด้านพิธีกรรมล้านนาของจังหวัดแพร่. เจ้าหน้าที่สถานีวิทยุ
เพื่อการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่. (วันที่ ๙ มกราคม
๒๕๕๕).

